

LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2008:19

*Perheen sisäinen adoptio
rekisteröidyn parin perheessä*

Lausuntotiivistelmä

*Perheen sisäinen adoptio
rekisteröidyn parin perheessä*

Lausuntotiivistelmä

ISSN 1458-7149
978-952-466-781-4 (nid.)
978-952-466-782-1 (PDF)
Oikeusministeriö
Helsinki

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä 3.10.2008

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Pauliina Ahlas		Julkaisun laji Lausuntotiivistelmä	
		Toimeksiantaja Oikeusministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 10.3.2008	
Julkaisun nimi Perheen sisäinen adoptio rekisteröidyn parin perheessä. Lausuntotiivistelmä.			
Julkaisun osat			
Tiivistelmä Perheen sisäistä adoptiota rekisteröidyn parin perheessä käsitelleestä työryhmämietinnöstä saatiin lausunnot yhteensä 26 viranomaiselta ja yhteisöltä. Lausunnonantajat pitivät yleisesti työryhmämietinnössä ehdotettua lakimuutosta perusteltuna rekisteröityjen parien perheissä elävien lasten edun ja oikeudellisen aseman turvaamiseksi. Muutamat lausunnonantajat ehdottivat 2 - 3 vuoden pituisen siirtymäajan säätämistä lain takautuvan soveltamisen mahdollistamiseksi tilanteissa, joissa rekisteröity parisuhde on päättynyt eroon ennen ehdotetun lain voimaantuloa.			
Avainsanat: (asiasanat) lapseksiottaminen, ottolapsi, rekisteröity parisuhde, perheoikeus			
Muut tiedot tiedot (Oskari- ja HARE-numero, muu viitenumero) OM 16/41/2007, OM014:00/2008			
Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2008:19		ISSN 1458-7149	ISBN 978-952-466-781-4 (nid.) 978-952-466-782-1 (PDF)
Kokonaissivumäärä	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Oikeusministeriö		Kustantaja Oikeusministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIEMINISTERIET

Utgivningsdatum 3.10.2008

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation Remissammandrag	
Pauliina Ahlas		Uppdragsgivare Justitieministeriet	
		Datum då organet tillsattes 10.3.2008	
Publikation (även den finska titeln) Adoption inom familjen i registrerat partnerskap. Remissammandrag.			
Publikationens delar			
Referat Utlåtanden inkom från sammanlagt 26 myndigheter och organisationer om arbetsgruppspromemorian om adoption inom familjen i registrerat partnerskap. I utlåtandena anser man allmänt att den lagändring som föreslås i promemorian är motiverad för att trygga barnens bästa och rättsliga ställning i familjer som lever i registrerat partnerskap. Några remissinstanser föreslog en övergångstid på 2–3 år för att retroaktiv tillämpning ska bli möjlig i sådana situationer där ett registrerat partnerskap slutat i skilsmässa innan den föreslagna lagen träder i kraft.			
Nyckelord adoption, adoptivbarn, registrerat partnerskap, familjerätt			
Övriga uppgifter (Oskari- och HARE-numren, andra referensnumren) JM 16/41/2007, JM014:00/2008			
Seriens namn och nummer Justitieministeriet, Utlåtanden och utredningar 2008:19		ISSN 1458-7149	ISBN 978-952-466-781-4 (häft.) 978-952-466-782-1 (PDF)
Sidoantal	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Justitieministeriet		Förlag Justitieministeriet	

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	2
2 YHTEENVETO LAUSUNNOISTA	2
3 KANNANOTOT ASIAKOHDITTAIN	3
3.1 Sääntelyn tarpeellisuus ja tarkoituksenmukaisuus	3
3.2 Taloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisten toimintaan	3
3.2.1 Yleistä	3
3.2.2 Tuomioistuimet	4
3.2.3 Tietojärjestelmämuutokset	4
3.2.4 Ottolapsineuvonta	4
3.2.5 Vanhempainpäivärahat ja vanhempainvapaat	5
3.2.6 Eläkemenot	5
3.2.7 Verotulot	5
3.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset	6
3.3.1 Vaikutukset lapsen oikeudelliseen asemaan ja kehitykseen sekä vanhemmuuden käsitteeseen	6
3.3.2 Vaikutukset kansainväliseen lapseksiottamiseen	7
3.4 Lain voimaantulo	7
3.5 Lain mahdollinen takautuvuus	7
4 MUITA HUOMIOITA	8
4.1 Monivanhempaiset perheet	8
4.2 Adoptio-oikeuksien muu laajentaminen	9
LIITE	10

1 JOHDANTO

Oikeusministeriö asetti 10 päivänä maaliskuuta 2008 työryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella ehdotus säännöksiksi, jotka koskevat perheen sisäistä adoptiota rekisteröidyn parin perheessä.

Työryhmän mietintö (oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2008:12) valmistui 2 päivänä kesäkuuta 2008. Mietinnössä ehdotetaan, että rekisteröidyn parisuhteen osapuoli saisi mahdollisuuden adoptoida parisuhteen toisen osapuolen lapsen. Perheen sisäisen adoption edellytykset, adoptiossa noudatettava menettely ja adoption oikeusvaikutukset määräytyisivät lapseksiottamisesta annetun lain nykyisten säännösten mukaisesti.

Esityksen mukaan rekisteröityjen parien perheissä elävien lasten oikeudellista asemaa voidaan parantaa mahdollistamalla se, että lapsen juridisen vanhemman rekisteröity parisuhdekumppani voi perheen sisäisesti adoptoida lapsen sellaisin seurauksin, että lapsesta tulee rekisteröidyn parin yhteinen lapsi. Työryhmä ehdottaa perheen sisäisen adoption rajoittamista vain rekisteröityihin parisuhteisiin. Työryhmä on perustellut tätä sillä, että lapseksiottamisesta annetun lain nykyisten säännösten mukaan perheen sisäinen adoptio on eri sukupuolta olevien parienkin osalta samoin mahdollinen vain avioliiton solmineiden puolisoitten perheissä.

Työryhmä on asiaa valmistellessaan ottanut huomioon sen, että parisuhteen rekisteröinti on ollut mahdollista Suomessa vuodesta 2002 alkaen, mutta mahdollisuus perheen sisäiseen adoptioon on toteutumassa vasta myöhemmin. Työryhmä on harkinnut, olisiko aiheellista säätää siirtymäajasta, jonka kuluessa perheen sisäinen adoptio on mahdollinen myös tilanteissa, joissa rekisteröity parisuhde on purkautunut avioeron johdosta jo ennen ehdotetun lain voimaantuloa. Työryhmän enemmistö ei kuitenkaan ole pitänyt siirtymäaikaa koskevaa sääntelyä perusteltuna. Enemmistö on katsonut, että perheen sisäisen adoption mahdollistaminen tilanteissa, joissa sosiaalinen ja juridinen vanhempi ovat jo eronneet, ei olisi sopusoinnussa lapseksiottamisen yleisten edellytysten ja niiden soveltamiskäytännön kanssa. Työryhmän enemmistö perustelee kantaansa myös sillä, että siirtymäajasta säätäminen voisi luoda hankalia rajanvetokysymyksiä sekä kilpailutilanteita lapsen vanhemman aikaisemman ja uuden parisuhdekumppanin välille. Työryhmässä vähemmistöön jääneen jäsenen mietintöön jättämässä eriävässä mielipiteessä ehdotetaan 2 - 3 vuoden siirtymäaikaa perheen sisäisen adoption mahdollistamiseksi myös jo eronneiden rekisteröityjen parien perheissä. Perustelunaan vähemmistöön jäänyt jäsen toteaa mm., että kysymykseen tulevilla perheillä ei ole ollut mahdollisuutta ennakoita lainmuutosta eivätkä he näin ole voineet arvioida rekisteröidyn parisuhteen purkamisen seurauksia lapsen ja sosiaalisen vanhemman välisen suhteen kannalta.

Oikeusministeriö pyysi työryhmämietinnöstä lausuntoa 26 viranomaiselta ja yhteisöltä. Lausunnot saatiin kaikilta. Tiivistelmän liitteessä on lueteltu ne viranomaiset ja yhteisöt, joilta lausunto saatiin.

2 YHTEENVETO LAUSUNNOISTA

Lausunnonantajat pitivät yleisesti työryhmämietinnössä ehdotettua perusteltuna lapsen edun ja oikeudellisen aseman turvaamiseksi.

Lausunnonantajien mielipiteet jakoutuivat sen suhteen, tulisiko säätää 2 - 3 vuoden pituisesta siirtymäajasta, jonka kuluessa lain takautuva soveltaminen olisi mahdollista tilanteissa, joissa rekisteröity parisuhde on päättynyt eroon jo ennen ehdotetun lain voimaantuloa.

Muutama lausunnonantaja piti ehdotusta tarpeellisena, mutta riittämättömänä sääntelynä. Adoptio-oikeutta ehdotettiin laajennettavaksi mahdollistamalla myös rekisteröidyn parin yhteisadoptio perheen ulkopuolelta ja avoliitossa tapahtuva perheen sisäinen adoptio.

3 KANNANOTOT ASIAKOHDITTAIN

3.1 Sääntelyn tarpeellisuus ja tarkoituksenmukaisuus

Noin puolet lausunnonantajista ilmoitti suhtautuvansa myönteisesti työryhmän mietinnössä esitettyyn ja katsoivat ehdotuksen parantavan lapsen oikeudellista asemaa (*Työ- ja elinkeinoministeriö, Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Helsingin käräjäoikeus, Lapsiasiavaltuutettu, Stakes, Helsingin kaupunki, Pelastakaa Lapset, Sateenkaariperheet ry, Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry, Väestöliitto, Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ja Akava*).

Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsingin käräjäoikeus, Sateenkaariperheet ry ja Väestöliitto totesivat sääntelyn edistävän yhdenvertaisuutta. *Stakes, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Väestöliitto* myös totesivat, että ehdotus saattaa tosiasiallisesti jo esiintyvää ilmiötä koskevan lainsäädännön ajan tasalle.

Kirkkohallitus suhtautuu ehdotukseen varauksellisesti hyväksyen ehdotuksen tavoitteen parantaa rekisteröidyissä parisuhteissa elävien lasten etua, mutta samalla kuitenkin korostaen lapsen oikeutta sekä äitiin että isään.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto toteaa, että lapsen edun toteutuminen on uhattuna nykytilanteessa, ja toteaa olevan käytännössä vaikeaa turvata samaa sukupuolta olevien parikumppanien perheissä elävien lasten asema riittävästi ilman, että perheen sisäinen adoptio mahdollistetaan.

Väestöliitto, Sateenkaariperheet ry ja Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry totesivat ehdotetun lakimuutoksen olevan oikeansuuntainen, mutta riittämätön, ja esittivät rekisteröityjen parien adoptio-oikeuden laajentamista myös perheen ulkoisiin adoptioihin. *Sateenkaariperheet ry ja Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry* esittivät lisäksi perheen sisäisen adoption mahdollistamista myös avoliitossa eläville pareille.

Lopuilla lausunnonantajilla ei ollut huomautettavaa ehdotuksen johdosta tai he eivät ottaneet kantaa sääntelyn tarpeellisuuteen (*Valtiovarainministeriö, Opetusministeriö, Kansaneläkelaitos, Verohallitus, Väestörekisterikeskus, Kuntaliitto, Adoptioperheet ry, Interpedia ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Suomen Yrittäjät*).

3.2 Taloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisten toimintaan

3.2.1 Yleistä

Ehdotuksella on taloudellisia vaikutuksia, jotka aiheutuvat mm. tietojärjestelmiin tehtävistä muutoksista, ottolapsineuvonnan alan laajentumisesta ja rekisteröityjen parien perheissä elävien henkilöiden siirtymisestä tiettyjen sosiaalietuuksien piiriin.

Valtiovarainministeriön mukaan on syytä kiinnittää huomiota epätarkoituksenmukaisten hallinnollisten lisäkustannusten välttämiseen. Ministeriö korostaa tarvetta toteuttaa muutokset mahdollisimman tarkoituksenmukaisella ja kustannustehokkaalla tavalla.

3.2.2 Tuomioistuimet

Valtiovarainministeriön mukaan ehdotuksen toteuttamisesta ei tulisi aiheutua käräjäoikeuksille sellaisia lisätehtäviä, jotka olisivat omiaan vesittämään käräjäoikeusuudistuksen ja tuomioistuinlaitosta koskevan tuottavuusohjelman tavoitteita.

3.2.3 Tietojärjestelmämuutokset

Valtiovarainministeriö toteaa tietojärjestelmien muutostarpeiden ja lisäkustannusten vaikuttavan odotettuun tapausmäärään nähden varsin suurilta. Mahdollisuuksia muutosten ja kustannusten vähentämiseksi tulisi vielä selvittää ja pyrkiä hyödyntämään ja sopeuttamaan jo vireillä olevia tietojärjestelmien uudistussuunnitelmia myös syntyviin uusiin tarpeisiin.

Verohallitus toteaa, että lakiuudistuksen johdosta joudutaan tekemään muutoksia kaikkiin sen keskeisiin tietojärjestelmiin. Verohallitus arvioi muutosten edellyttävän satoja henkilötyöpäiviä.

Väestörekisterikeskus toteaa uudistuksen aiheuttavan muutoksia väestötietojärjestelmään. Väestörekisterikeskuksen aiemmin esittämät huomiot muutosten toteuttamisen arvioiduista kustannuksista ja niiden toteuttamiseen tarvittavasta ajasta on kuitenkin huomioitu työryhmämietinnössä riittävässä määrin.

Kuntaliiton mukaan ehdotus vaatii toteutuessaan muutoksia kuntien tietojärjestelmiin. Kuntaliitto arvioi muutosten kertaluonteisiksi kustannuksiksi noin 100.000 euroa.

3.2.4 Ottolapsineuvonta

Ehdotuksen myötä ottolapsineuvontaan hakeutuvien perheiden määrä kasvaa. Muutamat lausunnonantajat (*Kirkkohallitus, Kuntaliitto, Helsingin kaupunki ja Pelastakaa Lapset*) ovat kiinnittäneet huomiota ottolapsineuvonnan tärkeyteen ja todenneet, että kunnille on järjestettävä riittävät resurssit niiden lakisääteisiin velvollisuuksiin kuuluvan ottolapsineuvonnan järjestämiseksi.

Kuntaliitto arvioi mietinnössä esitettyjen ottolapsineuvontaa koskevien hinta- ja määrääarvioiden perusteella parin ensimmäisen vuoden kustannuksiksi noin 280.000 euroa. Kuntaliitto arvioi lisäksi, että ottolapsineuvontaa annetaan myöhemmin noin 50 parille vuodessa, mistä aiheutuu noin 70.000 euron vuotuiset kustannukset.

Helsingin kaupunki ja Pelastakaa Lapset katsovat, että ottolapsineuvonnan antajille tulee järjestää koulutusta uudenlaisten perhemuotojen erityispiirteistä. *Pelastakaa Lapset* toteaa, että on vaativa tehtävä arvioida, mitä lapselle merkitsee se, että biologinen etävanhempi suostumuksellaan luopuu vanhemmuudesta uuden sosiaalisen vanhemman saadessa adoptoida hänet. Lapsen ja perhesuhteisiin pitkällä aikavälillä vaikuttavat muutostekijät tulee adoptioneuvonnassa harkita huolellisesti lapsen näkökulmasta ja lapsen oikeudet huomioon ottaen. Eri-ikäisten lasten kuulemiskäytäntöjä tulee kehittää ja adoptioneuvontaa antavia henkilöitä kouluttaa arvioimaan lapsen edun toteutumista

uusissa ja muuttuvissa perherakenteissa. Sosiaali- ja terveysministeriön olisikin huolehdittava, että adoptioeuvonnan ohjeistus uusiin tilanteisiin on saatavilla riittävän ajoissa ennen lakimuutosta.

3.2.5 Vanhempainpäivärahat ja vanhempainvapaat

Perheen sisäisen adoption mahdollistaminen rekisteröidyissä parisuhteissa edellyttää muutoksia vanhempainpäivärahoja koskeviin sairausvakuutuslain säännöksiin. Sosiaali- ja terveysministeriön kanssa neuvoteltuaan työryhmä on mietinnössään katsonut, että muutokset on tarkoituksenmukaisinta valmistella sosiaali- ja terveysministeriössä vanhempainpäivärahoja koskevien säännösten laajemman uudistamisen yhteydessä. Monet lausunnonantajat ovat ilmoittaneet kannattavansa työryhmän ehdotusta (*Sosiaali- ja terveysministeriö, Kansaneläkelaitos, Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry ja AKAVA ry*).

Vanhempainpäivärahoja ja vanhempainvapaita on edellisestä huolimatta käsitelty useassa lausunnossa (*Työ- ja elinkeinoministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö, Kansaneläkelaitos, Stakes, Adoptioperheet ry, Sateenkaariperheet ry, Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry, AKAVA ry ja Suomen Yrittäjät*). Monet lausunnonantajat ovat pitäneet nykysääntelyä epäselvänä ja epätasa-arvoisena sekä sääntelyn uudistamistarvetta kiireellisenä (*Kansaneläkelaitos, Stakes, Sateenkaariperheet ry, Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry ja AKAVA ry*).

3.2.6 Eläkemenot

Sosiaali- ja terveysministeriö on lausunnossaan yksityiskohtaisesti tarkastellut ehdotuksen vaikutusta perhe-eläkkeen (lapsen- ja leskeneläke) soveltamisalaan. Ministeriön mukaan muutosehdotuksen tosiasiallisia vaikutuksia voidaan pitää sekä asiasisällöltään että taloudellisilta vaikutuksiltaan hyvin vähäisinä. Muutoksen myötä työntekijän eläkelain ja kansaneläkelain leskeneläkettä koskevia säännöksiä voitaisiin soveltaa jatkossa myös rekisteröidyssä parisuhteessa leskeksi jääneeseen. Ehdotetulla muutoksella on vaikutus myös kansaneläkelain mukaisten leskeneläkkeen jatkoeläkkeen, lapseneläkkeen ja lapsikorotuksen soveltamisaloihin. Eläkkeeseen oikeutettujen määrä ei kuitenkaan juuri lisääntyisi. Työntekijän eläkelaiissa säännellyn lapsen eläkeoikeuden tai tapaturmavakuutuslaissa säänneltyjen eläkkeiden kannalta ehdotuksella ei ole juurikaan merkitystä.

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan ehdotetun muutoksen vaikutus tapaturmavakuutuslain 23 c §:n soveltamiseen tulisi kuitenkin erikseen selvittää. Kyseinen selvitys voitaisiin tehdä valmisteilla olevan tapaturmavakuutuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Lakiehdotus aiheuttaa myös tarpeen tehdä sairausvakuutuslakiin tiettyjä muutoksia, joista voitaisiin säätää esimerkiksi uudessa omassa sairausvakuutuslain pykälässä.

3.2.7 Verotulot

Verohallitus toteaa suunnitellun muutoksen vaikutusten olevan perintö- ja lahjaveron tuottoa ajatellen vähäisiä. Muutos laajentaisi perintö- ja lahjaverolain 12 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaiseen alaikäisyysvähennykseen oikeutettujen lasten määrää. Lisäksi tilanteissa, joissa rekisteröidyn puoli-

son vanhempi haluaa antaa lapselle lahjan, lapsen veroluokka muuttuisi II veroluokasta I veroluokkaan. Tuloverolain osalta ei perheen sisäisellä adoptiolla ole verohallituksen mukaan mainittavaa vaikutusta.

3.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

3.3.1 Vaikutukset lapsen oikeudelliseen asemaan ja kehitykseen sekä vanhemmuuden käsitteeseen

Lausunnonantajat ovat yleisesti sitä mieltä, että ehdotus parantaa merkittävästi lapsen oikeudellista asemaa. Useat lausunnonantajat (*Lapsiasiavaltuutettu, Stakes, Helsingin kaupunki, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Väestöliitto, Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ja Akava*) mainitsevat, että ehdotuksen myötä lainsäädännöstä poistuvat ne ongelmat, jotka rekisteröityjen parien perheissä nykyisin liittyvät mm. lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen, lapsen elatukseen, perintöoikeuteen ja verotukseen.

Monet lausunnonantajat (*Työ- ja elinkeinoministeriö, Lapsiasiavaltuutettu, Stakes, Helsingin kaupunki ja Väestöliitto*) toteavat ehdotuksen mahdollistavan sosiaalisen vanhemmuuden vahvistamisen myös juridiseksi vanhemmuudeksi. *Stakes ja Helsingin kaupunki* katsovat tämän olevan hyväksi lapsen kehityksen kannalta ja hänen suhteessaan sosiaaliseen vanhempansa. *Helsingin kaupunki* toteaa, että kun lapsi asuu perheessä, jonka muodostavat hänen biologinen vanhempansa ja tämän kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa elävä henkilö, lapsen ja viimeksi mainitun välinen suhde muodostuu sosiaalisesti ja tosiasiallisesti vanhemman ja lapsen väliseksi suhteeksi. Tämän suhteen vahvistaminen myös oikeudelliseksi vanhemmuudeksi luo lapselle pysyvyyttä ja perusturvallisuutta sekä palvelee hänen etuaan ja oikeuttaan.

Lapsiasiavaltuutettu esittää, että esityksen perusteluissa tulisi viitata YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen adoptiota koskevaan 21 artiklaan. Sopimuksen lähtökohtana on lapsen ja hänen molempien vanhempiensa välinen suhde sekä vanhempien oikeuksien ja velvollisuuksien varmistaminen. Johdonmukaisesti tämän lähtökohdan kanssa on Suomessa lapsen edun periaatteen keskeisenä osana ollut sen turvaaminen, että lapsella on kaksi vanhempaa ainakin oikeudellisessa ja parhaimmillaan myös sosiaalisessa mielessä. Ehdotettu lakimuutos vahvistaa tätä lapsen oikeutta. *Lapsiasiavaltuutettu ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto* korostavat mainitun sopimuksen 21 artiklaan viitaten, että adoptio ei ole vanhempien oikeus, vaan ensisijainen huomio on kiinnitettävä lapsen etuun.

Kirkkohallitus toteaa ehdotuksen parantavan lapsen oikeudellista asemaa ja olevan tästä näkökulmasta perusteltu. Kirkkohallitus painottaa kuitenkin sitä, että lapsella on oikeus sekä äitiin että isään. Kirkkohallitus ei pidä hyvänä sitä, että perinteisen perhemallin rinnalle luodaan perhetyyppi, jossa tämä oikeus ei lähtökohtaisesti toteudu.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto toteaa, että adoption mahdollistaminen rekisteröidyssä parisuhteessa on periaatteellisesti merkittävä muutos, sillä se muuttaa oikeudellisen äitiyden ja isyyden käsitteitä ja mahdollistaa sen, että lapsella voi olla kaksi äitiä tai kaksi isää. Mannerheimin Lastensuojeluliitto pitää kuitenkin tärkeänä, että myös samaa sukupuolta olevien parien perheissä elävien lasten asema ja oikeudet ovat turvatut. Tämä on käytännössä vaikeaa ilman, että mahdollistetaan rekisteröidyssä parisuhteessa perheen sisäinen adoptio.

3.3.2 Vaikutukset kansainväliseen lapseksiottamiseen

Pelastakaa Lapset toteaa, että Suomessa ei ole riittävästi tietoa siitä, vaikuttaako mietinnön mukaisen perheen sisäisen adoption mahdollistaminen yhteistyösuhteisiin ulkomaisten adoptioviranomaisten kanssa. Seurauksia tulisi tarkastella suhteessa lapsen etuun ja siihen, vaikuttaako perheen sisäisen adoption mahdollistaminen yhteistyöhön yleensä, sekä miten yhteistyötahot suhtautuvat adoptioon rekisteröidyssä parisuhteessa. Epäselvää on myös se, miten ulkomaiset yhteistyökontaktit suhtautuvat tilanteeseen, jossa yksinhakijalle adoptioon annettu lapsi voi myöhemmin Suomessa tulla tämän samaa sukupuolta olevan puolison adoptoimaksi.

3.4 Lain voimaantulo

Valtaosa lausunnonantajista ei kommentoinut lain voimaantuloon liittyviä seikkoja.

Väestörekisterikeskus toteaa, että työryhmämietinnössä on huomioitu riittävällä tavalla ennen lain voimaantuloa tarvittava aika väestötietojärjestelmän uudistuksen toteuttamiseksi.

Kuntaliitto esittää, että tarvittavien tietojärjestelmämuutosten vuoksi lain voimaantulo on lykättävä kuuden kuukauden päähän lain hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

3.5 Lain mahdollinen takautuvuus

Työryhmän enemmistö ehdotti, ettei perheen sisäinen adoptio olisi mahdollinen tilanteissa, joissa rekisteröity parisuhde on päättynyt eroon ennen ehdotetun lain voimaantuloa. Vähemmistöön jäänyt Seta ry:n edustaja ehdotti 2 - 3 vuoden siirtymäaikaa, jonka kuluessa perheen sisäinen adoptio sallitaisiin jo tapahtuneesta erosta huolimatta.

Enemmistö lausunnonantajista ei ottanut lausunnossaan kantaa lain mahdolliseen takautuvuuteen.

Lain takautuvuutta kommentoineista lausunnonantajista työryhmän enemmistön näkemystä puolsivat *Kirkkohallitus*, *Helsingin kaupunki*, *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* ja *Pelastakaa Lapset*.

Helsingin kaupunki toteaa, että työryhmän enemmistön kanta on selkein ja parhaiten yhdenvertaisuutta turvaava ratkaisu. Mahdollisuus perheen sisäiseen adoptioon rekisteröidyn parisuhteen purkaututtua ei olisi sopusoinnussa lapseksiottamisen yleisten edellytysten ja niiden soveltamiskäytännön kanssa. Lisäksi mahdollisuus lain takautuvaan soveltamiseen voisi synnyttää vaikeita rajanveto-tilanteita.

Helsingin kaupungin ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton mukaan mahdollisuus takautuvaan adoptioon ei olisi ongelmaton siksi, että se voisi luoda kilpailutilanteita juridisen vanhemman uuden ja vanhan rekisteröidyn kumppanin välille.

Pelastakaa Lapset toteaa, että riippumatta siitä, tuleeko laki takautuvasti voimaan, perheen sisäinen adoptio voi aiheuttaa ristiriitatilanteita vanhempien välille ja olla lapsen kannalta monimutkainen. Erilaisia perusteita punnittaessa vaikuttaisi kuitenkin selkeimmältä, ettei lakia sovellettaisi takautuvasti.

Helsingin käräjäoikeus, *Lapsiasiavaltuutettu*, *Stakes*, *Adoptioperheet ry*, *Sateenkaariperheet ry*, *Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry* ja *Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto ry* puoltavat lain

takautuvaa soveltamista 2 - 3 vuoden siirtymäajan puitteissa. Siirtymäajan puoltajien mukaan se mahdollistaisi parhaiten niiden lasten edun huomioimisen, joiden vanhemman entinen parisuhdekumppani yhä toimii lapsen vanhempana siitä huolimatta, että rekisteröity parisuhde on jo purkautunut.

Helsingin käräjäoikeuden mukaan työryhmän enemmistön perustelut, joiden mukaan uuden ja eronneen parisuhdekumppanin välille syntyisi taannehtivan adoptiomahdollisuuden tilanteissa kilpailuasetelma, tuottavat hankaluuksia käytännön elämässä eikä niille tämän vuoksi tulisi antaa painoarvoa lakia säädettäessä. On huomattava, että käräjäoikeus hyväksyy ottolapsisuhteen aina lapsen etua silmällä pitäen. Lisäksi siirtymäaikaa koskevan sääntelyn kannalta kysymykseen tuleva joukko on varsin rajoitettu, kun parisuhdelaki on ollut voimassa vasta 1.3.2002 lukien.

Stakes kannattaa siirtymäajan soveltamista eroon päätyneissä rekisteröityneissä parisuhteissa, joissa lapsi on hankittu yhteisellä päätöksellä.

Sateenkaariperheet ry:n mukaan siirtymäsäännöksen tulisi ulottua myös lapsiin, jotka ovat syntyneet nais- tai miesparin yhteisiksi lapsiksi jo ennen rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain voimaantuloa 1.3.2002, sekä tilanteisiin, joissa vanhemmat eivät lapsen syntymähetkellä olleet vielä rekisteröidyssä parisuhteessa.

Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry toteaa, että laki rekisteröidystä parisuhteesta on ollut voimassa vasta muutaman vuoden ajan. Koska laki rekisteröidystä parisuhteesta ei ole toistaiseksi suonut mahdollisuutta adoptoida yhdessä kasvatettua kumppanin lasta, rekisteröidyn parisuhteen purkautumisen oikeusvaikutukset eivät ole olleet perheellisten tiedossa siltä osin kuin lakiin tulee nyt uudistuksia. Ehdotus avaa biologiselle vanhemmalle mahdollisuuden vahvistaa uudesta parisuhdekumppanistaan lapselle juridinen vanhempi. Tällöin alkuperäisellä sosiaalisella vanhemmalla ei ole oikeutta tulla kuulluksi tai edes saada tietoonsa uutta adoptioprosessia. Tilanne on kohtuuton eronneiden sosiaalisten vanhempien ja heidän lastensa kannalta ja luo epätasaveroisuutta lapsen vanhemmuutta arjessa jakaneiden henkilöiden välille. Alkuperäisen sosiaalisen vanhemman ohittaminen ei mitenkään voi olla lapsen edun mukaista, kun sosiaalisen vanhemman vanhemmuus on lapsen näkökulmasta aivan yhtä vahvaa kuin biologisenkin vanhemman vanhemmuus.

Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto ry kiinnittää huomiota siihen, että takautuva adoptiomahdollisuus on luonteeltaan väliaikainen ja koskettaa hyvin harvoja, vain muutamia kymmeniä perheitä. Eronneiden pariskuntien lapsille olisi kuitenkin tärkeää saada oikeus tavata sosiaalista vanhempaansa ja saada häneltä elatusta. Vaikka adoptiossa painotetaan parisuhteen lujuttua, on huomioitava, että Suomessa adoptio on mahdollista myös yksinäiselle henkilölle. Kutakin adoptiota ja sen esteitä tulee voida arvioida tapauskohtaisesti ja ilman ehdottomia raja-aitoja.

4 MUITA HUOMIOITA

4.1 Monivanhempaiset perheet

Pelastakaa Lapset, Sateenkaariperheet ry ja *Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry* ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että rekisteröidyissä parisuhteissa lapsen vanhemmuus on usein jaettu biologisten ja sosiaalisten vanhempien välillä, ja että lapsen tosiasiallisina vanhempina voi näin ollen olla useampia kuin kaksi aikuista. Perheen sisäinen adoptio tällaisissa tilanteissa luo haasteita. Asian lausunnoissaan esille ottaneet tahot toteavat, että lapsen suhde hänestä luopuvaan biologiseen vanhempaan tulisi turvata.

Pelastakaa Lapset toteaa, että tilanteissa, joissa lapsella on rekisteröidyn parin perheen ohella sosiaalinen suhde biologiseen etävanhempaansa, perheen sisäisen adoption vaikutus lapseen on sekä taloudellinen, sosiaalinen että psyykkinen. Lapsi ei enää peri hänestä luopuvaa vanhempaa, tapaukset voivat estyä ja lapsi voi kärsiä etävanhemman menettämisestä. Järjestö korostaa muuttuvien ja monimutkaisten perhesuhteiden riittävää huomioimista ottolapsineuvontaa annettaessa. Neuvonnassa olisi tärkeää pyrkiä turvaamaan lapsen mahdollisuus pitää yhteyttä hänelle läheisiin ihmisiin.

Sateenkaariperheet ry ja *Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry* pitävät ongelmallisena sitä, että perheen sisäinen adoptio katkaisee lapsen suhteen rekisteröidyn parin ulkopuoliseen juridiseen vanhempaan. *Sateenkaariperheet ry:n* mukaan olisi lapsen edun mukaista, että perheen sisäisen adoption toteuttaminen ei automaattisesti katkaisisi juridista vanhemmuutta, vaan että asia olisi osapuolten päätettävissä. Lisäksi olisi hyvä pohtia mahdollisuutta myös siihen, että lapselle voitaisiin vahvistaa tapaamisoikeus myös muihin kuin juridisiin vanhempiinsa. *Seta ry* ottaa lausunnossaan esimerkiksi tapauksen, jossa naispari on hankkinut lapsia yhdessä homomiehen kanssa. Tällaisessa tilanteessa joko miehen on luovuttava isyydestään tai sosiaalisen vanhemman jäätävä ulkopuolisen asemaan perheessä, jossa hän osallistuu lapsen kasvatukseen ja elatukseen yhtä suurena määrin kuin biologiset vanhemmat, jotka eivät koskaan ole olleet keskenään parisuhteessa. Yhdistys pitää tilannetta epätasa-arvoisena lapsille, joilla on enemmän kuin kaksi tosiasiallista vanhempaa, joiden vanhemmuus toteutuu arjessa.

4.2 Adoptio-oikeuksien muu laajentaminen

Väestöliitto, *Sateenkaariperheet ry* ja *Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry* esittävät lausunnoissaan adoptio-oikeuden laajentamista rekisteröidyissä parisuhteissa myös perheen ulkoisiin adoptioihin. *Seta ry:n* mukaan nykyinen järjestelmä on mielivaltainen, sillä ei-heteroseksuaaliset kansalaiset voivat hakeutua adoptioprosessiin myös yksin. Kahden vanhemmuuteen sitoutuneen, samaa sukupuolta olevan henkilön hakeutuminen adoptioon ei voi tällöin olla lapsen edun vastaista eikä ulkoisen adoption poissulkemiselle rekisteröidyiltä pareilta ei ole löydettävissä riittävää perustetta.

Adoptio-oikeuden laajentamista kommentoineiden lausunnonantajien välillä oli ristiriitaisia näkemyksiä myös sen suhteen, tulisiko perheen sisäinen adoptio rajoittaa vain avioliittoihin ja rekisteröityihin parisuhteisiin, vai tulisiko se mahdollistaa myös avoliittoperheissä.

Lakiehdotuksessa esitetään, että perheen sisäinen adoptio samaa sukupuolta olevan parin perheessä olisi mahdollinen vain, jos parisuhde on rekisteröity. *Helsingin kaupungin, Mannerheimin Lastensuojeluliiton* ja *Väestöliiton* mukaan lakiehdotuksessa esitetty rajausta on perusteltu, koska sääntely on tällöin yhdenmukainen eri sukupuolta olevien parien kanssa. *Mannerheimin Lastensuojeluliitto* toteaa lisäksi, että parisuhteen rekisteröiminen tai avioliiton solmiminen on yksi osoitus parisuhteen vakiintumisesta, ja että mahdollisuus adoptioon avoliitossa edellyttää laajempaa tarkastelua.

Sateenkaariperheet ry ja *Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry* esittävät perheen sisäisen adoption mahdollistamista myös avoliitossa eläville samaa tai eri sukupuolta oleville pareille. *Seta ry:n* mukaan nykyinen lainsäädäntö ei vastaa nykytilannetta, jossa avoliitto on yleinen elämäntapavalinta.

LIITE**Perheen sisäistä adoptiota rekisteröidyn parin perheessä käsitelleen työryhmän mietinnöstä pyydettiin ja saatiin lausunnot seuraavilta viranomaisilta ja yhteisöiltä:**

Valtiovarainministeriö
Opetusministeriö
Työ- ja elinkeinoministeriö
Sosiaali- ja terveysministeriö

Helsingin käräjäoikeus
Kansaneläkelaitos
Lapsiasiavaltuutettu
Stakes
Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus
Verohallitus
Väestörekisterikeskus

Suomen Kuntaliitto
Helsingin kaupunki

Adoptioperheet ry
Interpedia ry
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry
Pelastakaa Lapset ry
Sateenkaariperheet ry
Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry
Väestöliitto ry
Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry

Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
Suomen Yrittäjät ry
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
Akava ry